

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 13 februari 1925 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändrade bestämmelser i fråga om ersättning till expropriationsnämnd.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 165, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Osberg* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte till nästkommande riksdag inkomma med förslag till ersättning åt expropriationsnämnd.

Av motionens innehåll framgår, att motionären åsyftar, att till förebyggande av oskäligen ersättnings utgående åt expropriationsnämnder sådan ändring måtte vidtagas i de för närvarande därutinnan gällande bestämmelser, att dylik ersättning skulle utgå efter fastställd taxa i form av dagtraktamente och reseersättning, därvid såsom en tänkbar möjlighet angivits, att taxan skulle kunna upptaga skilda belopp, allt efter värdet av föremålet för expropriationen.

Motionens innehåll.

Beträffande de skäl, som av motionären anförts till stöd för den i motionen gjorda hemställan, tillåter sig utskottet att hänvisa till motionen.

Rörande ersättning åt expropriationsnämnd innehålla 66 och 67 §§ i lagen om expropriation den 12 maj 1917 följande bestämmelser:

Gällande bestämmelser i ämnet.

Ordförande och ledamöter i dylik nämnd skola njuta ersättning för uppskattningen samt ordföranden därjämte för kallelser, protokollsföring och beslutets avfattande i skrift med belopp, som bestämmas av rätten, om överenskommelse ej träffas. Har expropriationsmålet återförvisats till nämnden, skall ersättning för det arbete, som därav föranledes, ej tillkomma nämnden, om ej rätten av särskild anledning det föreskriver.

Den exproprierande är pliktig gälda all av expropriationsmålet handläggning, expropriationsersättningens bestämmande och fördelning eller eljest av expropriationen följande kostnad. Dock äger han, om han utgivit kostnad, som föranletts av ordförandes eller ledamots utevaro från sammanträdet att laga förfall, söka kostnaden åter av vederbörande.

Under förarbetena till expropriationslagen har den med motionen avsedda frågan varit föremål för ingående övervägande; och tillåter sig utskottet att för frågans belysande lämna en kortfattad redogörelse härför.

Förarbetena till de med motionen avsedda bestämmelser m. m.

Enligt 23 § i 1866 års förordning angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov gällde, att, därest någon, som suttit i expropriationsnämnd, skulle vilja taga betalning därför, hade han att anmäla det hos rätten; och skulle rätten tillägga honom så mycket, som svarade emot hans verkliga kostnad för förrättningen. Denna ersättning skulle gäldas av den, som begärt expropriationen.

Kommitté-
betänkande
den 15 sep-
tember 1910.

I det förslag till lag om expropriation, som den 15 september 1910 avgavs av en för revision av expropriationslagstiftningen tillsatt kommitté, föreslogs, att ordförande och ledamot i expropriationsnämnd skulle, utöver resekostnadsersättning efter tredje klassen i gällande resereglemente, erhålla ordförande 25 kronor och ledamot 15 kronor i ersättning för varje rese- eller förrättningsdag. Därjämte skulle ordföranden njuta gottgörelse för kallelser, protokollsföring och beslutets avfattande i skrift med belopp, som skulle bestämmas av rätten, om överenskommelse ej kunde träffas.

I motiverorna till de sålunda föreslagna bestämmelserna hade kommittén anfört följande:

»Den lydelse stadgandet om nämndens rätt till ersättning för sitt arbete erhållit i 23 § av 1866 års förordning synes vara grundad på antagande, att sådan ersättning i allmänhet icke skulle begäras. Emellertid har motsatsen blivit regel, såsom också är naturligt. Det lär även icke så sällan förekomma, att ersättningen till nämnden bestämmes rikligare, än som kunde vara nödvändigt, och detta förhållande torde stundom hava ganska väsentligt bidragit till expropriationskostnadernas förökande.

Ersättningen torde nu lämpligen begränsas i lag. Enligt kommitténs förslag skall själva resekostnaden, då resor föranledas av expropriationen, ersättas efter tredje klassen i resereglementet, och skall härutöver ersättning, innefattande såväl dagtraktamente som skälig gottgörelse för tidsspillan och arbete, utgå till ordföranden med tjugufem kronor och till ledamot med femton kronor för varje rese- eller förrättningsdag. Ordföranden synes därjämte böra erhålla gottgörelse för protokollsföring, uppsättande av nämndens utlåtande och annat dylikt arbete, vars verkställande det kan åligga honom att besörja. Vid större expropriationer torde ordföranden ofta behöva anställa sekreterare eller annat biträde, och bör ersättningen då bestämmas så, att kostnaden härför betäckes.»

1913 års
riksdag.

I det till grund för proposition i ämnet till 1913 års riksdag ursprungligen utarbetade, till lagrådet remitterade förslaget blevo emellertid de av kommittén föreslagna bestämmelserna, då grunderna för ersättningen ansåges böra bestämmas i administrativ ordning, utbytta mot ett stadgande av innehåll, att ordförande och ledamöter i expropriationsnämnd skulle vara berättigade till ersättning för uppskattningen enligt vad därom särskilt stadgades, med rätt därjämte för ordföranden till särskild gottgörelse för kallelser m. m. i enlighet med kommittéförslagets innehåll därutinnan.

Mot det sålunda föreslagna stadgandet framställdes vid granskning av förslaget inom lagrådet anmärkning, därvid lagrådet yttrade följande:

»Att, såsom i förevarande lagrum förutsättes skola ske, fastställa allmän-giltiga grunder, efter vilka ordförande och ledamöter i expropriationsnämnd skola åtnjuta ersättning för uppskattningen, torde stöta på stora praktiska

svårigheter. Ena gången kan det gälla ett vidlyftigt och invecklat expropriationsärende, varför kräves ett tidsödande förberedande studium av handlingarna, åtminstone från ordförandens sida, den andra gången åter ett ärende, vars hela behandling av nämnden är undangjord på en eller annan timme. Vid expropriation för en järnväg inträffar i allmänhet, att flera särskilda expropriationsmål handläggas samma dag av expropriationsnämnder med delvis växlande sammansättning.

Med hänsyn till det anförda hemställes, att bestämmelsen i fråga undergår sådan ändring, att i enlighet med nu gällande ordning det anförtros åt rätten att bestämma beloppet av den ersättning för uppskattningen, som skall utgå till ordförande och ledamöter i expropriationsnämnd, för den händelse överenskommelse därom ej träffas.»

På grund av lagrådets anmärkning fick stadgandet sedermera i propositionen till 1913 års riksdag den avfattning, som detsamma numera äger; och framställdes vid nämnda riksdag, därvid frågan om ny lagstiftning i ämnet på grund av kamrarnas stridiga beslut förföll, ej något förslag till ändring be-
träffande det ifrågavarande stadgandets innehåll.

I samband med att förslag till ny lag i ämnet genom proposition förelades 916 års riksdag — vilket förslag i nu förevarande del upptog enahanda stadgande som i den föregående propositionen — väcktes inom andra kamraren tvänne motioner i nu föreliggande spörsmål, den ena nr 245 av ett trettiotal kammarledamöter, däribland herrar *Osberg* och *Persson* i Björsbyholm, och den andra nr 250 av herrar *Lübeck* och *von Hofsten*.

I den förra motionen framhölls, att vid domstolarnas fastställande av ersättning åt expropriationsnämnd så olikartad uppfattning gjort sig gällande om vad som kunde anses vara skälig ersättning för sådant uppdrag, att en allmän önskan förefunnos om reglerande av dylik ersättning medelst enhetliga bestämmelser i lag. I anslutning härtill yrkades av motionärerna, att åt nu förevarande stadgande måtte givas sådan avfattning, att ordförande och ledamöter i expropriationsnämnd bereddes ersättning med 15 kronor för dag jämte gottgörelse för resekostnader samt därutöver ordförande särskild gottgörelse för kallelser m. m. i enlighet med propositionens innehåll därutinnan.

I den av herrar *Lübeck* och *von Hofsten* väckta motionen framhölls, att, på sätt svenska vattenkraftföreningen och svenska elektricitetsföreningen i gemensam skrivelse till Kungl. Maj:t redan den 28 juni 1910 framhållit, erfarenheten givit vid handen, att dagarvoden för expropriationsnämnders ledamöter i regeln beräknades oskäligt högt, nämligen till 50 à 75 kronor förutom gottgörelse för resor och vivre. Som följd härav hade det visat sig, att i fråga om elektriska kraftledningar expropriationskostnaden ofta överstege själva skadeersättningen. Det vore därför önskligt, att i lagen infördes en sådan begränsning i förevarande hänseende, som upptagits i 1910 års kommittéförslag; och framställdes av motionärerna förslag därom.

Någon realbehandling av ämnet medhanns emellertid ej vid 1916 års riksdag, varför de i motionerna innefattade framställningarna ej kommo under bedömande.

1917 års
riksdag.

På följand riksdag förelades lagförslaget i oförändrad form åter riksdagen, i anledning varav herrar *Lübeck* och *von Hofsten* inom andra kammaren i motion nr 272 ånyo framställde ovan berörda ändringsförslag.

Lagutskottet hemställde emellertid, under åberopande av lagrådets förut återgivna yttrande, att motionen icke måtte föranleda någon ändring i det kungl. förslaget; och blev denna lagutskottets hemställan utan meningsskiljaktighet av riksdagens båda kamrar bifallen.

Motion av
liknande
innehåll vid
1924 års
riksdag.

Frågan upptogs ånyo i en vid 1924 års riksdag inom andra kammaren av herrar *Osberg* och *Persson* i Björnsbyholm väckt motion, nr 188. I denna gjordes gällande, att det för nedbringande av expropriationskostnaderna, vilka, i synnerhet då det gällde små förvärv, ofta uppginge till lika stort belopp som värdet av den exproprierade egendomen, vore lämpligt, att i lag fastställdes vissa grunder, efter vilka ersättningen till nämndens ordförande och ledamöter skulle utgå. I sådant avseende kunde lämpligen tänkas ett dagtraktamente av 30 kronor samt reseersättning efter tredje klassen i gällande resereglemente, varjämte bestämmelser borde meddelas om ytterligare ersättning efter vissa grunder till ordföranden i egenskap av sammankallande och protokollsförare. I anslutning härtill hemställdes om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om förslag i ämnet till nästkommande riksdag.

Andra lagutskottet, som hade motionen till förberedande behandling, framhöll i avgivet utlåtande nr 3, vad ock av den ovan lämnade redogörelsen framgår, att de i motionen framförda synpunkterna redan vid expropriationslagens antagande förelegat till bedömande utan att då vinna beaktande. Den för bestämmande av ersättning åt expropriationsnämnden gällande ordning, enligt vilken domstolen hade att, i händelse överenskommelse om ersättningens storlek ej kunnat emellan vederbörande träffas, meddela bestämmelser därom, syntes utskottet vara att föredraga framför den av motionärerna föreslagna ordningen. Utskottet ville därvidlag särskilt erinra om att exproprierande part, som funne framkomna ersättningsanspråk vara för högt tilltagna, städse ägde tillfälle att vid domstolen före ärendets avgörande muntligen eller i ingiven inlägga göra de erinringar emot de fordrade beloppens storlek, vartill han kunde finna sig äga fog.

Utskottets hemställan, som var enhällig, bifölls av båda kamrarna, av första kammaren med 66 röster mot 35, vilka senare avgavs för bifall till motionen, samt av andra med 101 röster mot 47, likaledes avgivna för bifall till motionen. Under förhandlingarna i kamrarna framhölls, att erfarenheten av nu gällande ordning gäve vid handen, att den till nämndens ledamöter utgående ersättning ofta bleve oskäligt hög. Sålunda omnämndes ett fall, där ersättningen med sex gånger överstigit värdet av den med expropriationen avsedda egendom. Därjämte åberopades till stöd för motionen, att jämlikt 93 § av järnvägstrafikstadgan den 24 januari 1914 utginge såsom gottgörelse resekostnads- och traktamentsersättning enligt angivna klasser i resereglementet till ordförande och ledamot i sådan skiljenämnd, som enligt samma § hade att slita vissa tvister mellan statens järnvägar och trafikanter angående skada å gods m. m. Möjligheten att vid domstol framställa erinringar mot

begäran om ersättning, som syntes oskälig, vore givetvis en fördel, men allmänheten borde befrias från onödigt besvär.

Från olika håll framkomna, å gjorda erfarenheter grundade uttalanden synas väl giva stöd för motionärens uppgift, att i åtskilliga fall till ledamöter av expropriationsnämnd utgått i förhållande till det å saken nedlagda arbete oskäligt hög ersättning. Vid övervägande av frågan, huruvida den av motionären föreslagna ordningen skulle giva garantier för med rättvisa och billighet mera överensstämmande resultat i förevarande avseende, har emellertid utskottet icke funnit anledning frångå sin i fjolårets utlåtande intagna ståndpunkt. De uppgifter, som åvila en expropriationsnämnd och särskilt dess ordförande, växla i hög grad från fall till fall och stå ingalunda alltid i förhållande till värdet av den egendom, som är i fråga. Under sådana omständigheter synes det utskottet, som om reglerna för ersättningens bestämmande böra vara sådana, att de lämna rum för rimlig anpassning allt efter förhållandena i de särskilda fallen. Härtill gives möjlighet med de för närvarande i ämnet gällande bestämmelser, en möjlighet, som däremot skulle försvinna i och med genomförandet av den av motionären föreslagna omläggningen. I motionen har visserligen framkastats tanken på tillitandet av skilda ersättningstaxor allt efter värdet av den egendom, som med de särskilda expropriationsförrättningarna avses. Med hänsyn till det redan anförda torde dock denna utväg få anses föga ändamålsenlig. De av motionären påpekade missförhållandena torde, såsom utskottet i fjol anmärkte, inom den nuvarande anordningens ram kunna förebyggas därigenom, att vederbörande exproprierande part, i den mån anledning därtill gives, inför domstolen före ärendets slutförande framställer anmärkning mot de begärda ersättningsbelloppens storlek. Att sålunda framställda anmärkningar av vederbörande domstol vinna skäligt beaktande, torde med fog kunna förutsättas.

Utskottet.

Med stöd av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 13 februari 1925.

På andra lagutskottets vägnar:

BROR PETRÉN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Bror Petrén, Linder, Sigfrid Hansson*, greve *Spens, Tjällgren* och *Frändén*, fröken *Hesselgren* samt herr *Åkerberg*;

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar, *Öberg, Ödström, Johansson* i Kälkebo, *Holmström* i Stockholm*, *Sveusson* i Skönsberg, *Anderson* i Storegården och *Pettersson* i Hällbacken.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Tjällgren* och *Johansson* i Kälkebo, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

»I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 165, — — — från onödigt besvär.

Från olika håll framkomna, å erfarenhet grundade uttalanden synas giva stöd för motionärens uppgift, att ledamöter i expropriationsnämnd fordrat ersättning, som icke stått i rimligt förhållande till det nedlagda arbetet. Den utväg, vederbörande part äger tillgripa, då anmärkning mot ersättningsbeloppets storlek anses kunna göras, nämligen att hänskjuta frågan till domstols avgörande, måste med hänsyn till den ställning, expropriationsnämnderna intaga såsom organ för slutgiltigt fastställande av ersättningar parterna emellan, anses för nämndernas egen ställning mindre tilltalande och icke ägnad att stärka deras anseende. Utskottet anser därför att, på sätt i motionen föreslås, till övervägande bör upptagas frågan om bestämmande av ersättningen till expropriationsnämnderna i enlighet med vad som angives i ovan relaterade kommittébetänkande av den 15 september 1910. Dock vill utskottet ej direkt förorda detta förslag, utan bör detta upptagas till förnyad omprövning.

En annan likaledes tänkbar utväg vore att bestämma ersättningen i enlighet med vad som gäller för nämndeman i vattenrättsdomstol, med vilket uppdrag ledamotskapet i expropriationsnämnd enligt utskottets mening kan i stort sett jämföras. Utöver dagarvode bör givetvis komma särskild ersättning till ordföranden för kallelse, protokollsföring och beslutets avfattande.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till ändrade bestämmelser i fråga om ersättning till expropriationsnämnder.»